

ULUSLARARASI TİCARET VE KÜLTÜREL YAKINLIK: ASYA ÖRNEĞİ

Ünal ARSLAN*

Özet

Bu çalışma, 1970-2009 yılları arası, Pedroni ve Johansen ve Fisher panel veri eş bütünleşme analizi kullanılarak Asya ülkelerinde kültürel benzerlik ve uluslararası ticaret arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Eş bütünleşme analizi, Asya ülkelerinde, kültürel benzerlik ve uluslararası ticaret arasında, uzun dönemli bir ilişkinin var olduğunu göstermektedir. Bu durum, uzun dönemde kültürel yakınlığın uluslararası ticareti etkilediği anlamına gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Kültürel Benzerlik, Uluslararası Ticaret, Panel Data Analizi*

JEL Sınıflaması: *A11, F18, F13*

INTERNATIONAL TRADE AND CULTURAL PROXIMITY: THE CASE OF ASIA

Abstract

This study investigates the relationship between culture proximity and international trade in Asia, covering the period 1970-2009 using Pedroni and Johansen and Fisher Panel Data cointegration tests. The result of the cointegration analysis indicates that there is a long-run relationship between culture and international trade. This means cultural proximity/similarity effects the international trade in long run.

Keywords: *Cultural Similarity, International Trade, Panel Data Analysis*

JEL Classification: *A11, F18, F13*

* Doç. Dr. Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, uarslan@mku.edu.tr

1. Giriş

Özellikle son yıllarda ekonomik olguların açıklanmasında üstyapısal bir kurum olarak kültür temelli açıklamaların yoğunlaştığı göze çarpmaktadır. 1960'lı yıllarla birlikte başlayan ve 1990'lı yıllarla hız kazanan bu yaklaşım, iktisadi faktörlerin yanı sıra; iktisadi olmayan kültürel ve kurumsal faktörlerin ekonomik faaliyetleri etkileyebileceğini hatta belirleyebileceğini iddia etmektedir. Bu bağlamda, ülkeler arasında ceryan eden ekonomik faaliyetlerin açıklanmasında tarihsel, sosyal, politik v.b. faktörlerin açıklayıcı değişken olarak kullanılması uluslararası politik ekonomi bağlamında da kabul gören bir yaklaşımdır.

Bu yaklaşım çerçevesinde, ülkelerarası dış ticareti etkileyen, iktisadi olmayan faktörlerin belirlenmesi ve bu faktörlerin dış ticareti hangi yönde etkilediğinin saptanması ön plana çıkmaktadır. Özellikle, ülkelerin kültürel açıdan sahip oldukları benzerlikler ile dış ticaretleri arasındaki ilişki önem kazanmaktadır. Kültürel farklılıkların dış ticareti karşılıklı olarak pozitif yönde etkilediği biçiminde, aksi bulgular olmakla birlikte, kültürel benzerliklerin kültürel farklılıklara oranla dış ticareti daha olumlu etkilediği görüşünün yaygın olduğu söylenebilir.

Bu bağlamda, çalışmamızın temel amacı, ülkelerarası kültürel benzerliklerin uluslararası ekonomik ve ticari ilişkilerin yoğunluğunun belirlenmesinde açıklayıcı bir değişken olarak kullanılıp kullanılmayacağına tespitidir. İlgili amaç çerçevesinde, Pedroni, Johansen ve Fisher eşbütünleşme testi kullanılmak suretiyle 41 Asya ülkesinin kültürel yakınlık ile dış ticaretleri arasında bir ilişkinin olup olmadığı ampirik olarak değerlendirmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın teorik kısmında, kültürel yakınlık ile uluslararası ticaret arasındaki etkileşimi inceleyen teorik ve ampirik çalışmalar ele alınmış ve bu çalışmalar çerçevesinde kültürel yakınlığın/benzerliğin uluslararası ticaret üzerindeki etkisinin hangi kanallar ile ortaya çıktığı saptanmaya çalışılmıştır. Uygulama bölümünde ise, verilerin bulunabilirliği ölçüsünde, 1970-2009 yılları arasında, 41 Asya ülkesi için kültürel yakınlık ile uluslararası ticaret arasındaki ilişki Pedroni (1999), Johansen Fisher panel eşbütünleşme testi kullanılarak test edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sonuç kısmında ise elde edilen bulgular değerlendirmeye çalışılmıştır.

2. Kültür, Kültürel Yapı ve Uluslararası Ticaretin Yönsemesi

Kültür, kavramsal bakımdan farklı biçimde tanımlanmakla birlikte, söz konusu farklı tanımların benzer noktalara vurgu yaptığı ifade edilebilir. Boyd ve Richardson (1985: s. 2) kültürü kuşaktan kuşağa öğrenme ve taklit yoluyla aktarılan bilgi, tavırlar ve davranışı etkileyen değerler olarak tanımlamaktadır. Guiso, Sapienza ve Zingales (2006, s. 23) ile White ve Tadesse (2010) ise kültürü; etnik, dini ve nesilden nesile değiştirilmeden, sosyal gruplar tarafından iletilen geleneksel inanış ve değerler manzumesi olarak kabul ederler. Söz konusu tanımlardan görüldüğü üzere toplumların günümüzde sahip oldukları kültürel kodlar geçmişten geleceğe aktarılan ve içinde bulunulan dönem itibarıyla ve muhtemelen gelecekte de bir biçimde referans alınan ve/veya alınabilecek değerler toplamıdır. Öte yandan, kültürel farklılık paylaşılan değer ve normların ülkeden ülkeye değişme derecesi olarak tanımlanırken (Hofstede, 2001)

kültürel yakınlık ise, Felbermayer ve Taubal'ın ifadesiyle (2010, s. 279) ortak bir kimliği paylaşmak, aynı gruba aidiyet hissi ve iki ülke arasındaki benzerliğin derecesi ile ilgili bir kavramdır. Böylesi bir benzerlik derecesinin sosyal, siyasal yaşamı olduğu kadar ekonomiyi de etkileyen temel öğelerden biri olduğu ifade edilebilir.

Bu bağlamda kültürel yakınlığın ülkeler arasındaki karşılıklı ticareti hangi saiklerle etkilediği ve bu etkilenimin uluslararası ekonomik ilişkilerde ne gibi yönelimlere yol açabileceğini açmak gerekir.

Kültürel yakınlık karşılıklı ticareti tercihler ve/veya ticari maliyetler yoluyla etkileyebilmektedir. Birbirine yakın iki kültüre sahip olunan ekonomiler daha fazla ticari ilişkilere girebilirler. Bunun bir nedeni iki ekonomide üretilen ürünlere duyulan karşılıklı zevk ve tercihlerin yakın olması ve ticari maliyetlerin düşük olmasıdır (Felbermayer ve Toubal, 2010, s. 280). Linder'in (1961) benzer zevk ve tercihlere sahip ekonomiler arasında ticari ilişkilerin gelişeceğine dair "Tercihlerde Benzerlik Hipotezi" bu noktaya vurgu yapmaktadır. Linder ticari ilişkilerin gelişiminde talebi ön plana çıkarırken söz konusu ekonomilerin benzer gelir düzeyine sahip olduğunu vurgulamaktadır. Fakat benzer zevk ve tercihlerin oluşmasında kültürel yakınlığın önemi göz ardı edilmemelidir. Henrich v.d., (2001)'e göre kültür tercihleri belirleyen temel öğedir. Henrich (2000) kültürel benzerliklerin insanlarda benzer adalet, ceza ve ekonomik karar alma süreçlerinin oluşmasına yol açtığını iddia etmiştir. Bu nedenle, kültürel yakınlık ile dış ticaret arasında kurulan teorik ilişkilerden biri tercihlerin yaygınlaşması yoluyla ortaya çıkmaktadır. Kültürel benzerlik tüketici tercihlerinde yakınlığa, sözkonusu durum da ülkelerarası ticari ilişkilerin gelişmesine yol açabilmektedir (Combes v.d. 2004, s. 3). Dolayısıyla benzer zevk ve tercihlere sahip olunan ekonomilerde rekabetçi ekonomilerin oluşmasına yol açabilecektir. Özetle, bir ülkenin norm ve değerler sistemi bu ülkede iş yapma maliyetini etkiler. Bir ülkede iş yapma maliyetleri de firmaların dünya pazarında rekabet edebilirliğini etkileyen önemli bir unsurdur.

Kültürel benzerlik ve dış ticaret arasındaki ilişki "güven" yoluyla da kurulabilmektedir. Glaeser, Laibson ve Sacerdote (2002) sosyal sabit sermaye yatırımlarının bir sonucu olarak görürken, Axelrod, (1984) güveni mevcut sistemin kalitesini belirleyen temel öge olarak görür. Güveni sadece işbirliğinin temeli olarak değil; aynı zamanda ticari ilişkilerin sürekliliğini sağlayan unsur olarak değerlendirir. Güven ve dış ticaret arasındaki ilişkiyi belirleyen temel nokta işlem maliyetidir. Coase (1937, s. 391) fiyat mekanizmasını "kullanma maliyeti" olarak tanımladığı işlem maliyetini azaltabilmek için birey ve toplumların kurumlar oluşturduğunu ileri sürmektedir. Bu anlamda işlem maliyetini Pejovich, (1998, ss. 9), değişimde bulunma ve kurumsal yapının sürekliliği ve gelişimi için gerekli kaynakların maliyeti olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla benzer kültürel yapılar sahip olan ülkelerin, benzer kurumsal yapılar oluşturacağını ve böylece kendi aralarındaki ticarete işlem maliyetlerini azaltabileceğini söylemek mümkündür. Jones (2006, ss. 85-6), bir ekonomide, dış ticareti etkileyen, dışa açıklık derecesini belirleyen ve dışa açıklık derecesi tarafından belirlenen kültürel benzerliğin bilgi ve işlem maliyetini önemli ölçüde azalttığını savunmuştur. Jones'a göre, kültürel kaynaşma benzerlikler yaratarak karşılıklı etkileşime ve değişime dayalı maliyetleri azaltabilmektedir. İşlem maliyetlerindeki azalma, karşılıklı iletişimi artırarak, sos-

yal ağın büyümesine ve piyasanın genişlemesine yol açan güven duygusunu büyütebilmektedir. Guiso v.d. (2009) karşılıklı güvenin karşılıklı ticaret üzerindeki etkisini ölçmeye çalıştığı çalışmada karşılıklı güvenin düşük olduğu ülkeler arasında karşılıklı ticaretin de düşük olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Düşük güven duygusu daha düşük portfolyo ve yabancı doğrudan yatırıma yol açması nedeniyle, karşılıklı güveni biçimlendiren kültürün, uluslararası ticareti belirleyen önemli bir değişken olarak ortaya çıktığını söylemektedir.

Rauch (1999; 2001), tarihsel bağ ve dil farklılıklarının uluslararası ticareti belirleyen önemli göstergeler arasında saymaktadır. Rouch (2001) uluslararası ticaretin formel olmayan sınırlarına vurgu yaparken, kültürel ve dilsel farklılıkları ön plana çıkarmıştır. Rauch sınırlararası işleyen sosyal ve iş ağının bilgi maliyetini azaltarak ticareti arttırılabileceğini ileri sürmüştür. Frankel v.d (1997, s. 74) benzer dil ve sömürgeci geçmişe sahip olan ülkelerin, bu özelliklere sahip olmayan ülkelere göre, kendi aralarında %55 oranında daha fazla ticaret hacmine sahip olduklarını iddia etmiştir. Bununla birlikte, Rauch ve Trindade (2002, s. 25) ve Hou (2010) Çin ve Güneydoğu Asya ülkeri arası etnik bağların karşılıklı ticaret üzerine etkisine vurgu yaparak, etnik bağların bilgi akışını kolaylaştırdığını bu durumun da karşılıklı ticareti arttırdığını savunmuşlardır. Benzer şekilde, Cyrus (2011) Avrupa Birliği ülkeleri için yaptığı çalışmada, ülkelerarası kültürel farklılıkların ticareti azalttığı bulgusuna ulaşmıştır.

Ekonomilerde, ekonomik faaliyetlerin sonuçlarını etkileyebilen kurumsal kalite düzeyi sosyal sermaye tarafından belirlenebilmektedir. Putnam (1993)'ın belirttiği gibi sosyal sermaye inanç ve değerler sisteminin bir bileşimi olarak gördüğümüzde kültürün iktisadi faaliyetleri ve bu faaliyetlerin sonuçlarını etkileyen önemli bir değişken olarak kabul etmemiz mümkün görünmektedir. Greif (2006, s. 56) göre, piyasalar karlı değişim olanakları çerçevesinde ortaya çıkmamaktadır. Değişimin ortaya çıkması mülkiyet haklarının korunması ve sözleşmelerin uygulanmasını sağlayacak bir kurumsal yapıyı gerektirmektedir. Sonuç olarak inanç ve değerler sistemi sosyal sermayeyi, sosyal sermaye doğrudan yada dolaylı yollarla, kurumsal kaliteyi ve etkinliği belirleyerek iktisadi faaliyetleri etkileyebilmektedir.

Kültürel yakınlık ve dış ticaret arasındaki ilişki inşacılık (constructivism) yaklaşımı çerçevesinde de kurulabilmektedir. Balaam ve Dillman (2013: 107-108)'a göre, uluslararası politik ekonomi bağlamında inşacılık , düşünce ve normların önemine vurgu yaparak sosyal yapıyı ön plana çıkarır. Bu yaklaşıma göre kurumlar, devlet, piyasa ve uluslararası kuruluşlar onlara anlam, amaç ve davranış kalıbı kazandıran sosyal bir yapı bağlamında ele alınmalıdır. Ekonomik aktörler birbirleriyle iletişim kurarken, kendi kimlik ve amaçları doğrultusunda anlamlar oluştururlar ve oluşturdukları bu anlamlar zamanla değişebilmektedir. Bu çerçevede uluslararası ticareti insanları yaşadıkları sosyal yapı bağlamında ele alma ve açıklama gerekliliği ortaya çıkabilmektedir.

Kültür ile uluslararası ticareti konu alan ampirik çalışmalar yukarıda belirtilen teorik ilişkileri destekler niteliktedir. Guiso, Sapienza ve Zingales (2004) Avrupa ülkeleri arasında karşılıklı ticarete güven duygusunun önemini ölçmeye çalıştıkları çalışmalarında Avrupa ülkelerinin yabancı doğrudan yatırım, finansal varlık ve mal ticaretinde güven duygusunun önemli bir açıklayıcı değişken olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Çalışmada, birbirlerine güven duyan ülkeler arasında mal ve finansal tica-

retin gelişkin ve yabancı doğrudan yatırımların yaygın olduğu sonucu elde edilmiştir. Helliwell (1997, s. 166) uluslararası göçün göç edilen ülke ve göç alan ülke arasındaki dış ticareti arttırdığına yönelik bir bulguya ulaşmıştır. Helliwell'e göre, Amerika Birleşik Devletleri'ne göç eden Kanadalılar ile Kanada'ya göç eden Amerika Birleşik Devletleri yurttaşlarının göç ettikleri ülke ile ticareti arttırdıklarını, geliştirdiklerini savunmuştur. Söz konusu durum göç edilen ülkenin kültürüne dayanarak açıklanabilir. Benzer bir çalışma White ve Tadesse (2010) tarafından yapılmıştır. Çalışmada A.B.D.'nin 75 ticari partneri ile yaptığı ticarete kültürel farklılığın önemi saptanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın temel bulgusu A.B.D.'nin kültürel farklılığın yüksek olduğu ticari partnerlere yönelik ihracatının kültürel farklılık nedeniyle önemli ölçüde düştüğü bulgusuna ulaşılmıştır. Çünkü kültürel benzerlik doğrudan ya da dolaylı bir şekilde iki ülke arasındaki ticaretin işlem maliyetini azaltmaktadır. Benzer bir şekilde, kültürün belirlediği kurumsal kaliteye ve buna bağlı olarak ortaya çıkan işlem maliyetine vurgu Linders v.d. (2005)' den gelmiştir. Linders v.d. kurumsal ve kültürel farklılıkların işlem maliyetini artırması nedeniyle karşılıklı ticareti olumsuz etkileyeceğini belirtmişlerdir. Beckerman (1956) ise, kültürel benzerliğin dış ticareti etkilediğini fakat bu etkinin ürün bazında farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşmıştır.

Guo, (2004, s. 802) ticaret ve ekonomik işbirliğinin kültürel yakınlık üzerine temellendiğini ve benzer kültürel kimliklere sahip olan toplumlar arasında daha etkin ve kolay oluşabildiğini ileri sürmüştür. Guo'nun temel bulgusu kültürel faktörlerin dış ticaret üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir etkisi olduğu yönündedir. Bu etkinin kültürel benzerliğin işlem maliyetini düşürme etkisi ve uluslararası ekonomik faaliyetlerde kültürel unsurların öneminin artmasına bağlanmaktadır.

Sonuç olarak, kültürel benzerlik ve uluslararası ticaret arasındaki ilişkiyi konu alan teorik çalışmalar karşılıklı nedensellik ilişkisine vurgu yaparken ampirik çalışmalar da bu teorik ilişkileri destekler niteliktedir. Bu çerçevede, çalışmanın ampirik kısmında kültürel yakınlık ve uluslararası ticaret arasındaki teorik bağlantıların 41 Asya ülkesi için geçerliliği test edilmeye çalışılacaktır.

Tablo 1: Analizde Yer Alan Ülkeler

Afganistan	Ürdün	Umman
Birleşik Arap Emirlikleri	Japonya	Pakistan
Azerbaycan	Kamboçya	Filipin
Bangladeş	Kore Cumhuriyeti	Kore Demokratik Cumhuriyeti
Bahreyn	Kuveyt	Katar
Belarus	Lao Demokratik Halk Cumhuriyeti	Rusya Federasyonu
Brunei	Lübnan	Suudi Arabistan
Butan Krallığı	Macao	Singapur
Çin	Moldova	Suriye
Gürcistan	Maldivler	Tayland
Hindistan	Myanmar	Vietnam
İran	Moğolistan	Batı Şeria ve Gazze
Irak	Malezya	Samoa
İsrail	Nepal	

3. Asya Ülkelerinde Dış Ticaret

Çalışmanın konusunu oluşturan Asya ülkeleri ile ilgili dış ticaret verileri ve bu ülkelerin kültürel yapıları çalışmamız açısından önem arz etmektedir. Çalışmada yer alan ülkeler tablo 1 de gösterilmiştir. Ampirik analizde yer alan ülkeler verilerinin bulunabilirliği çerçevesinde seçilmiştir.

Öte yandan, Asya ülkeleri arasında dış ticaret, başka bir ifadeyle, bölge içi ticaret hacmi oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Tablo 2 ve 3’de Asya ülkelerinin bölge içi ve bölgeler arası dış ticaret verileri verilmiştir.

Tablo 2: 2011 Yılı Bölgeler arası ve Bölge İçi Dış Ticaret Verileri (Milyar dolar)

	Dünya	Kuzey Amerika	Kuzey ve Orta Amerika	Avrupa	Bağımsız Devletler Topluluğu	Africa	Orta Doğu	Asya
Dünya	2923	749	6881	530	538	672	5133	17816
Kuzey Amerika	1103	201	382	15	37	63	476	2282
Kuzey ve Orta Amerika	181	200	138	8	21	18	169	750
Avrupa	480	119	4667	234	199	194	639	6612
Bağımsız Devletler Topluluğu	43	11	409	154	12	24	117	789
Afrika	102	19	205	2	77	21	146	594
Orta Doğu	107	10	158	6	38	110	660	1251
Asya	906	189	922	110	152	242	2926	5538

Tablo 3: 2011 Yılı Bölgeler arası ve Bölge İçi Dış Ticaret Verileri (Yüzde)

Dünya	16.4	4.2	38.6	3.0	3.0	3.8	28.8	100.0
Kuzey Amerika	48.3	8.8	16.7	0.7	1.6	2.8	20.9	100.0
Kuzey ve Orta Amerika	24.2	26.7	18.3	1.1	2.8	2.4	22.5	100.0
Avrupa	7.3	1.8	70.6	3.5	3.0	2.9	9.7	100.0
Bağımsız Devletler Topluluğu	5.5	1.4	51.8	19.5	1.6	3.0	14.8	100.0
Afrika	17.1	3.3	34.5	0.3	13.0	3.6	24.5	100.0
Orta Doğu	8.6	0.8	12.6	0.5	3.0	8.8	52.8	100.0
Asya	16.4	3.4	16.7	2.0	2.8	4.4	52.8	100.0

Kaynak: World Trade Organisation, International Trade Statistics, 2011.

2011 yılına ait veriler çerçevesinde Asya ülkeleri arasındaki dış ticaretin %52.8 olduğu görülmektedir. Bu oran diğer bölgelerin bölge içi ticaret oranları ile karşılaştırıldığında oldukça yüksektir. Asya ülkelerinin bölge içi ticaret düzeyinin yüksek

olmasının nedenlerinden biri şüphesiz bu bölgede kurulan ve ekonomik işbirliğini geliştiren Güney Doğu Asya Ülkeleri İşbirliği Örgütü (ASEAN) v.b. kuruluşlardır. Bununla birlikte bu tür ekonomik bütünleşmelerin de ülkelerarası kurumsal, kültürel, hukuksal, siyasal yapının benzeşmesine, uyumlaşmasına katkı sunduğunu söylemek gerekir. Bu nedenle, ekonomik bütünleşmeler ülkelerarası yakınlaşmalara ve tercihlerin benzeşmesine katkı sunduğu söylenebilir.

4. Ampirik Analiz

Çalışmanın uygulama bölümünde ülkeler arası kültürel yakınlık/benzerlik ve dış ticaret arasında, panel data eşbütünleşme analizi çerçevesinde, eşbütünleşme ilişkisinin var olup olmadığı araştırılacaktır. Ama öncelikle çalışmada kullanılan değişkenler ve bu değişkenlere ait veri seti tanıtılacaktır. Daha sonra panel data eşbütünleşme analizi tanıtılacaktır.

4.1. Veri Seti

41 Asya ülkesi için, 1970-2009 yılları arası ülkeler arası kültürel yakınlık ve dış ticaret ilişkisinin test edildiği çalışmada dış ticaret verileri Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nın (UNCTAD) ülkeler için yıllık yayımladığı verilerden elde edilmiştir. Öte yandan, kültürel yakınlık değişkeni için KOF Index of Globalization'ın yıllık yayınladığı sosyal küreselleşme verilerinden kültürel benzerlik/yakınlık endeksi kullanılmıştır. KOF indeksi 2002'de Dreher ve Swiss Ekonomi Enstitüsü tarafından oluşturulan ve ülkeleri 1 ile 100 arasında sıralayan bir endekstir. Söz konusu index, ülkelerarası kültürel benzerliği, ülkelerarasında kitap alışverişinin GSMH'ya oranı başta olmak üzere, ülkelerarası bilgi akışkanlığı, kişisel iletişim v.b. veriler çerçevesinde oluşturulmuştur. Kültürel benzerliğin yüksek olduğu ülkeler 100 veya 100'e yakın değer alırken; benzerliğin düşük olduğu ülkeler 1 veya 1'e yakın değerler almaktadır (Dreher, 2007, s. 1092-1093). Ayrıca KOF indeksi, Kunovich (2009), Dreher v.d. (2012), Ülke verilerinin bulunabilirliği ölçüsünde 41 Asya ülkesi ekonometrik analize dahil edilmiştir.

4.2. Birim Kök Testi

Panel data eşbütünleşme uygulanabilmesi için değişkenlerin durağanlığının test edilmesi gerekmektedir. Çünkü panel veri setinin uzun bir dönemi kapsaması durumunda zaman serisi analizlerinin doğurduğu birim kök ve buna bağlı olarak sahte regresyon sorunu panel data analizlerinde de ortaya çıkabilmektedir (Granger ve Newbold, 1974, s.118). Bu amaçla, değişkenlerin durağanlık testi Levin, Lin ve Chu (2002), Breitung (2000), Im, Peseryan ve Shin (2003), Augmented Dickey-Fuller (ADF), Phillips –Peron (PP) ve Hadri (2000) gibi birim kök testleri ile sınanmıştır. Elde edilen sonuçlar tablo 1 de sunulmuştur.

Tablo 4: Kültürel Yakınlık ve Dış Ticaret Verilerinin Birim Kök Test Sonuçları

Birim Kök Testleri						
Değişkenler	Levin, Lin & Chu t*	Breitung t-stat	Im, Pesaran and Shin W-stat	ADF-Fisher Chi-Square	PP-Fisher Chi-Square	Hadri Z-stat
Düzye						
Kültürel Yakınlık	-0.30980 (0.3784)	0.79309 (0.7861)	-0.24291 (0.4040)	75.8414 (0.2405)	97.0121 (0.0120)	12.2201 (0.0000)
Dış Ticaret	6.21732 (1.0000)	7.20405 (1.0000)	8.46948 (1.0000)	52.6791 (0.9392)	17.9419 (1.0000)	17.5960 (0.0000)
Fark						
Kültürel Yakınlık	-14.4754 (0.0000)	-3.68705 (0.0001)	-15.1398 (0.0000)	363.622 (0.0000)	787.936 (0.0000)	1.92208 (0.0273)
Dış Ticaret	-13.3319 (0.0000)	9.73055 (1.0000)	-5.55306 (0.0000)	161.823 (0.0000)	406.890 (0.0000)	3.72140 (0.0001)

Tablo 4’de kültürel yakınlık ve dış ticaret verilerine ilişkin birim kök testleri yer almaktadır. Levine Lin & Chu, Breitung, Im Pesaran ve Shin, ADF-Fisher, PP Fisher ve Hadri birim kök testleri çerçevesinde dış ticaret değişkeni birim kök içermektedir. Dış ticaret değişkeninin birinci farkı alındığında durağan hale gelmektedir. Dolayısıyla değişkenin birinci dereceden bütünleşik olduğunu söylemek mümkündür. Öte yandan, kültürel yakınlık değişkeni PP-Fisher birim kök testi haricindeki diğer birim kök testlerine göre birim kök içermektedir. Bu değişkenin de birinci dereceden bütünleşik olduğu söylenebilir.

4.3. Panel Eşbütünleşme Analizi

Pedroni eşbütünleşme testi hata teriminin durağanlığına dayalı bir testtir. Bu testte yedi eşbütünleşme istatistiği bulunmaktadır. Sözkonusu istatistiklerin dördü boyut iç (within dimension), diğer üçü ise boyutlararası (between dimension) istatistiklerinden oluşmaktadır. Pedroni (1999: 660-661) ‘nin geliştirdiği yedi test istatistiği aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo: 5 Pedroni Test İstatistikleri

Panel v İstatistiği	$T^2 N^{3/2} Z_{\hat{\nu},T} \equiv T^2 N^{3/2} \left(\sum_{i=1}^N \sum_{t=1}^T \hat{L}_{11i}^{-2} \hat{\varepsilon}_{i,t-1}^2 \right)^{-1}$
Panel ρ istatistiği	$T\sqrt{N} Z_{\hat{\rho},T} \equiv T\sqrt{N} \left(\sum_{i=1}^N \sum_{t=1}^T \hat{L}_{11i}^{-2} \hat{\varepsilon}_{i,t-1}^2 \right)^{-1} \sum_{i=1}^N \sum_{t=1}^T \hat{L}_{11i}^{-2} (\hat{\varepsilon}_{i,t-1} \Delta \hat{\varepsilon}_{i,t} - \hat{\lambda}_i)$
Panel t istatistiği (non parametric)	$Z_{tN,T} \equiv \left(\hat{\sigma}_{N,T}^2 \sum_{i=1}^N \sum_{t=1}^T \hat{L}_{11i}^{-2} \hat{\varepsilon}_{i,t-1}^2 \right)^{-1/2} \sum_{i=1}^N \sum_{t=1}^T \hat{L}_{11i}^{-2} (\hat{\varepsilon}_{i,t-1} \Delta \hat{\varepsilon}_{i,t} - \hat{\lambda}_i)$
Panel t istatistiği (parametric)	$Z_{tN,T}^* \equiv \left(\hat{S}_{N,T}^{*2} \sum_{i=1}^N \sum_{t=1}^T \hat{L}_{11i}^{-2} \hat{\varepsilon}_{i,t-1}^{*2} \right)^{-1/2} \sum_{i=1}^N \sum_{t=1}^T \hat{L}_{11i}^{-2} (\hat{\varepsilon}_{i,t-1}^* \Delta \hat{\varepsilon}_{i,t}^*)$
Grup ρ istatistiği	$TN^{-1/2} \tilde{Z}_{\hat{\rho},T-1} \equiv TN^{-1/2} \sum_{i=1}^N \left(\sum_{t=1}^T \hat{\varepsilon}_{i,t-1}^2 \right)^{-1} \sum_{t=1}^T (\hat{\varepsilon}_{i,t-1} \Delta \hat{\varepsilon}_{i,t} - \hat{\lambda}_i)$
Grup t istatistiği (non parametric)	$N^{-1/2} \tilde{Z}_{tN,T-1} \equiv N^{-1/2} \sum_{i=1}^N \left(\hat{\sigma}_i^2 \sum_{t=1}^T \hat{\varepsilon}_{i,t-1}^2 \right)^{-1/2} \sum_{t=1}^T (\hat{\varepsilon}_{i,t-1} \Delta \hat{\varepsilon}_{i,t} - \hat{\lambda}_i)$
Grup t istatistiği (parametric)	$N^{-1/2} \tilde{Z}_{tN,T}^* \equiv N^{-1/2} \sum_{i=1}^N \left(\sum_{t=1}^T \hat{S}_i^{*2} \hat{\varepsilon}_{i,t-1}^{*2} \right)^{-1/2} \sum_{t=1}^T (\hat{\varepsilon}_{i,t-1}^* \Delta \hat{\varepsilon}_{i,t}^*)$

Pedroni (1999) test istatistikleri çerçevesinde 1970-2009 yılları arası 41 Asya ülkesi için hesaplanan test istatistikleri tabloda verilmiştir.

Tablo 6: Pedroni Eşbütünlüşme Test Sonuçları

	Test İstatistiği	Olasılık	Ağırlıklandırılmış istatistikler	Olasılık
Panel v-istatistiği	1.539741	0.1219	-1.384065	0.1531
Panel rho istatistiği	5.013488	0.0000	3.263902	0.0019
Panel PP-istatistiği	2.890051	0.0469	-6.852616	0.0000
Panel ADF istatistiği	3.171766	0.0026	-4.574353	0.0000
	Test İstatistiği	Olasılık		
Group rho statistic	4.651844	0.0000		
Group PP statistic	4.984653	0.0000		
Group ADF statistic	4.594808	0.0000		

Pedroni eşbütünlüşme test sonuçları çerçevesinde, tablo 6'den görüldüğü gibi Panel v istatistiği haricindeki bütün test istatistikleri kültürel yakınlık ve dış ticaret arasında bir eşbütünlüşme ilişkisinin varlığını göstermektedir. Özetle, Pedroni eşbü-

tünleşme testi çerçevesinde Asya ülkeleri’de uzun dönemde kültürel yakınlık ve dış ticaret arasında bir denge ilişkisinin varolduğu söylenebilir.

Kültürel yakınlık ve dış ticaret arasındaki ilişkinin test edildiği bir diğer yöntem Johansen-Fisher panel eşbütünleşme analizidir.

Table 7: Johansen Fisher Eşbütünleşme Test Sonuçları

Hypothesized No. of CE (s)	Fisher İstatistiği (İz (trace) testinden)	Olasılık	Fisher İstatistiği (En Büyük Özdeğer testinden)	Olasılık
None	203.1	0.0000	202.8	0.0000
At most 1	54.85	0.8752	54.85	0.8752

Tablo 7’de Johansen-Fisher eşbütünleşme sonuçları sunulmuştur. Johansen-Fisher eşbütünleşme testi de Pedroni eşbütünleşme testinde elde edilen sonucu doğrular niteliktedir. Sözkonusu testten elde edilen sonuç kültürel yakınlık ve dış ticaret arasında en az bir eşbütünleşme vektörünün olduğu yönündedir.

5. Sonuç

Kültür ve ekonomi arasındaki ilişkiyi konu alan çalışmaları klasik iktisatçılara kadar geri götürmek mümkündür. Klasik iktisatçıların çoğunda iktisadi fenomenlerin (olguların) temelinde yatan nedenlerin bir boyutunun kültürel yapı olduğu şeklinde bir önkabul bulunmaktadır. Smith (1997 [1776]) işbölümünün piyasa ölçeği ile sınırlı olduğunu, piyasa ölçeğinin gelişiminde ulaşım olanakları, coğrafi özelliklerin elverişliliği ve birtakım kültürel faktörlerin önemine dikkat çekmiştir.

Kültür, doğrudan ya da dolaylı yollarla kurumsal kaliteyi etkileyerek ekonomik faaliyetleri belirleyebilen bir öğedir. Uluslararası ticareti etkileyen yolsuzluk, bürokratik etkinlik, sözleşmelerin uygulanabilirliği, sözleşme güvencesi, mülkiyet hakları kayıt dışılık v.b unsurlar kültürel yapılar tarafından belirlenebilmektedir. Bu nedenle kültürel yapı genel anlamda iktisadi faaliyetleri dar anlamda da uluslararası ticareti etkileyen ve bu ticarete yön veren önemli toplumsal değişkenlerden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Benzer kültürel yapılara sahip olan ülkeler benzer kurumsal yapılara sahip olabilecek, bu durum da söz konusu ülkeler arasındaki ticareti ilişkiler daha kolay kurulabilecektir.

Çalışmada, 1970-2009 yılları arası Asya ülkelerinin kültürel yakınlık ve dış ticaretleri arasında uzun dönemli bir eşbütünleşme ilişkisinin varlığı tespit edilmiştir. Asya ülkeleri için, incelenen dönem içerisinde, önceden varolan kültürel yakınlığın, küreselleşme ile birlikte bölge içi ticaretin gelişimini desteklediğini / arttırdığını söylemek mümkündür. Özellikle bölge içi ticaret ile ilgili dış ticaret istatistikleri bu sonucu destekler niteliktedir.

Kaynakça

- Axelrod, R. (1984), **The Evolution of Cooperation**, New York: Basic Books.
- Balaam David N., Bradford Dillman (2013). Introduction to International Political Economy, 6th Edition,
- Beckerman, W. "Distance and The Pattern of Intra-European Trade", **Review of Economics and Statistics**, 1956, 38:31-40.
- Boyd, Robert and Richerson, P. (1985) **Culture and the Evolutionary Process**, Chicago: Univesity of Chicago Press.
- Breitung J., "The local power of some unit root tests for panel data", **Advances in Econometrics**, 2000, 15, 161-177.
- Coase, Ronald , "The Nature of The Firm", **Economica**, 1937 Vol. 4, No. 16, 386-405.
- Combes, Pierre-Philippe, Miren Lafourcade Thierry Mayer, "The trade-creating effects of business and social networks: evidence from France", **Journal of International Economics**, 2004 66, pp.1 –29.
- Cyrus, Teresa L., "Cultural Distance and Bilateral Trade", **Global Economy Journal**. 2011, Volume 12, Issue 4.
- Dreher, A "Does globalization affect growth? Evidence from a new index of globalization". **Applied Economics**, 2007 ,vol. 38, No.10, pp. 1091-1110.
- Dreher, Axel, Martin Gassebner, Lars-H. R. Siemers, "Globalization, Economic Freedom, and Human Rights" 2012 **The Journal of Conflict Resolution**, Vol. 56, No. 3 (June 2012), pp. 516-546.
- Felbermayr, Gabriel J., Toubal F., "Cultural proximity and trade", **European Economic Review**, 2010 Volume 54, Issue 2, 279–293.
- Frankel, J., Stein, E., Wei, S.-J., Regional Trading Blocs in the World Economic System. Institute for International Economics, 1997, Washington DC.
- Gert-Jan M. Linders Arjen Slangen Henri L.F de Groot Sjoerd Beugelsdijk "Cultural and Institutional Determinants of Bilateral Trade Flows", **Tinbergen Institute Discussion Paper**, 2005, No. 05-074/3
- Glaeser, Edward, David Laibson, and Bruce Sacerdote (2002), "An Economic Approach to Social Capital," **Economic Journal**, 2002, 112: 437-458.
- Granger, C.W.J., ve Newbold, P., "Spurious Regression in Economics", **Journal of Econometrics**, 1974, vol. 2, Issue 2, 111-120
- Greif, Avner , Institutions and the Path to the Modern Economy, 2006, Cambridge.
- Guiso, L., Sapienza, P., Zingales, L., "Does culture affect economic outcomes", **The Journal of Economic Perspectives**, 2006, 20 (2), 23–48.
- Guiso, Luigi, Paola Sapienza, and Luigi Zingales, "Cultural Biases in Economic Exchange," **Quarterly Journal of Economics** 2009, 124 (3), 1095-1131.

- Guo, Rongxing, "How culture influences foreign trade: evidence from the U.S. and China", **The Journal of Socio-Economics**, 2004, 33, 785–812.
- Hadri, K., "Testing for stationarity in heterogeneous panel data", **Econometrics Journal**, 2000, 3, 148-161.
- Helliwell, J. F. "National borders, trade and migration", **NBER Working Paper**, 1997, 6027, NBER.
- Henrich, Joseph, "Does Culture Matter in Economic Behavior? Ultimatum Game Bargaining Among the Machiguenga of the Peruvian Amazon", **American Economic Review**, 2000, Vol. 90, No. 4 pp. 973-979.
- Henrich, Joseph Robert Boyd, Samuel Bowles, Colin Camerer, Ernst Fehr, Herbert Gintis, And Richard McElreath (2001), "In Search of Homo Economicus: Behavioral Experiments in 15 Small-Scale Societies", **The American Economic Review**, 2001, 91 (2), 73-78.
- Hofstede, G. (2001) **Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations, Across Nations**, 2nd edn, Sage Publications, Thousand Oaks, CA.
- Hou, Liyan, *Explaining trade flows and determinants of bilateral trade*. Ph.D. thesis, 2010, University of Birmingham.
- Im, K.S., Pesaran, M.H., Shin, Y., "Testing for unit roots in heterogeneous panels", **Journal of Econometrics**, 2003, 115, 53-74.
- Jones, Eric L. (2006) **Cultures Merging: A Historical and Economic Critique of Culture**, New Jersey: Princeton University Press.
- Kunovich Robert M., "The Sources and Consequences of National Identification", **American Sociological Review**, 2009, Vol. 74, No. 4, pp. 573-593.
- Levin, A., Lin, C-F, Chu, C-S. J., "Unit root tests in panel data: asymptotic and finite-sample properties", **Journal of Econometrics**, 2002, 108, 1-24.
- Linder, Staffan Burenstam (1961), **An Essay on Trade and Transformation**, John Wiley& Sons, New York.
- Linders, Gert-Jon, Argen Slangen, Henri L.F. De. Groot , "Cultural and Institutional Determinants of Bilateral Trade Flows", **Tinbergen Institute Discussion Paper**, 2005, No. 05-074.
- Pedroni P., "Critical Values for Cointegration Tests in Heterogeneous Panels with Multiple Regressors" **Oxford Bulletin of Economics and Statistics, Special Issue**, 1999, 0305-9049.
- Pejovich, Svetozar, "Economic Analysis of Institutions and Systems", International Studies in Economics and Econometrics, Kluwer Academic Publishers, 1998,
- Putnam, R., Leonardi, R. ve Nanetti, R., (1993), **Making Democracy Work Civic Traditions in Modern Italy**, Princeton, Princeton University Press.

-
- Rauch James E. ve Trindade, Vitor, “Ethnic Chinese Network in International Trade”, **NBER Working Paper**, 2002, No. w7189.
- Rauch, J. E., “Networks versus markets in international trade”, **Journal of International Economics**, 1999, 48: 7–35.
- Rauch, J., “Business and social networks in international trade”. **Journal of Economic Literature**, 2001, 39, 1177– 1203.
- Smith, Adam, (1997 [1776]), **Ulusların Zenginliđi**, çev. Ayse Yunus ve Mehmet Bakırıcı, Alan yayıncılık, İstanbul.
- Tadesse, Bedassa and Roger White, “Cultural distance as a determinant of bilateral trade flows: do immigrants counter the effect of cultural differences?” **Applied Economics Letters**, 2010, 17, 147–152.
- UNCTAD (2011), UNCTADstat, <http://unctadstat.unctad.org>. University Press.
- World Trade Organisation (2011), International Trade Statistics.